

HARBIY XIZMATCHILARNI KASBIY FAOLIYATI VA ULARNING OILA AZOLARINING IJTIMOY MOSLASHUV OMILLARI.

Ibragimova Xurshida Xusanbayevna
Andijon davlat Pedagogika instituti
Pedagogika-psixologiya kafedrası o’qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada harbiy oilalarning psixologik moslashuv muammosi bo’yicha mavjud psixologik nuqtai nazarlar tahlil qilinadi. Turli mualliflarning asarlarida harbiy xizmatchilar oilasida ayollarni moslashuvining mohiyati ko’rib chiqiladi. Harbiy xizmatchilar oilasining ijtimoiy-psixologik moslashuvining ob’ektiv va sub’ektiv mezonlari aniqlangan. Harbiy xizmatchilar oilasida ayollarning salomatligini saqlashni ularning shaxsiy moslashish salohiyatiga bog’liqligi tahlil qilinadi. Harbiy xizmatchilar ayollariga etnopsixologik moslashuvi ko’rib chiqiladi. Moslashuvchanlik komponentlarining kommunikativ kompetensiya tuzilishi bilan mavjud o’xshashligi qayd etilgan.

Kalit so’zlar: moslashish, psixologik moslashish, shaxsiy moslashish potentsialli, ta’limga moslashish, etnopsixologik moslashish, mikroijtimoiy moslashuv, adabtatsiya.

Shaxs va moslashish muhiti o’rtasidagi o’zaro ta’sir shartlariga asoslanib, bir vaqtning o’zida mavjud bo’lgan ijtimoiy omillarning umumiylikini hisobga olish muhimdir. Ularni o’rganish shaxsning o’zi va u faoliyat yuritadigan ijtimoiy muhitning hali o’rganilmagan xususiyatlarini topish, ularni moslashish va moslashishga ierarxik ta’sir darajasiga qarab tahlil qilish va umumlashtirishni o’z ichiga oladi. Ijtimoiy moslashish jarayonidagi qarama-qarshiliklar ushbu hodisaning miqdoriy va sifat tomonlariga bevosita ta’sir ko’rsatadigan asosiy omillar doirasini umuman aniqlashga imkon beradi. Harbiy xizmatchilar va ularning oila a’zolarining ijtimoiy moslashuvini sotsiologik tahlil qilishning o’ziga xos xususiyati shundaki, ko’rib chiqish, kasbiy ishbilarmonlik, shaxslararo va ijtimoiy munosabatlar prizmasi orqali amalga oshiriladi.

Harbiy xizmatchilar va ularning oila a’zolarining ijtimoiy moslashuvini o’rganish bo’yicha ko’rib chiqilgan nazariy yondashuvlarga asoslanib, shaxsning o’zgargan turmush sharoitlariga moslashishiga yordam beradigan xulq-atvor munosabatlarini shakllantirish amaliy maqsad qilib qo’yilgan. Bozor munosabatlariga o’tish ijtimoiy-iqtisodiy xulq-atvor, qadriyat Ko’pgina hayotiy omillar shuni tasdiqlaydiki, Rossiya jamiyatidagi tub ijtimoiy-iqtisodiy o’zgarishlar adapterlar uchun zamonaviy sharoitlarga mos keladigan yangi hayot sifatiga erishish uchun mehnatga munosib munosabatni rivojlantirishga turtki beradi. Yo’nalishlari, motivatsiyaning tabiati haqida yangicha qarashlarni talab qildi.

Jamiyatning o’zgarishi undagi hukmron qadriyatlar tizimining o’zgarishi bilan bog’liq. Jamiyat hayotining bir davriga adekvat bo’lgan qadriyatlar boshqa davrning shartlariga javob bermaydi, buning natijasida o’zlarining oldingi qiymat yo’nalishlarini saqlab qolgan shaxslarning faoliyati buziladi.

Qadriyatlar va me’yorlar jamiyatdagi adapterlarning xatti-harakatlarini tartibga soluvchi yagona me’yoriy tizimni tashkil qiladi. Qiymat-me’yoriy tizim harakat usullarini tanlashda ko’rsatma bo’lib, ideallarni sinab ko’radi va tanlaydi, maqsadlarni quradi va ushbu maqsadlarga erishish yo’llarini o’z ichiga oladi. Qadriyatlar va me’yorlar ham individual, ham ijtimoiy ongni yaratishning bir qismi, madaniyatning bir qismidir. Qadriyatlar asosan sotsiologik tushuncha bo’lib, shaxsning motivlari va harakatlarini tahlil qilish bilan bog’liq holda psixologik ma’no kasb etadi.

Yangi ijtimoiy muhitda adapter harakatlarining moddiylashuvi shaxsning yo’nalishi - uning faoliyatini yo’naltiruvchi va mavjud voqelikdan nisbatan mustaqil bo’lgan barqaror motivlar to’plamining ta’sirini o’z ichiga oladi. Umuman olganda, yo’nalish adapterning umumiy xarakteristikasi bo’lib, u intilayotgan maqsadni tavsiflaydi. Adapter ijtimoiy (kollektiv), shaxsiy (egoistik) yoki biznes yo’nalishiga ega bo’lishi mumkin. Bunga qarab, u o’z oldiga u yoki bu maqsadni qo’yadi. Belgilangan maqsadga erishish qulay moslashishni ko’rsatadi. Agar maqsadga erishish yo’lida yengib bo’lmaydigan to’siqlar paydo bo’lsa, ular noto’g’ri moslashishga olib kelishi mumkin.

“Oliy ta’lim muassasalarida ta’lim, fan, innovatsiya va ilmiy tadqiqotlarning salmoqli natijalari: muammo va yechimlar” mavzusida Respublika ilmiy anjuman to’plam materiallari 2024-yil 19-aprel kun.

Xulosa: Moslashuvda muhim o’rinni adaptning o’zini o’zi anglashi, ya’ni yangi ijtimoiy muhitda o’z bilimlari, qobiliyatlari, ehtiyojlari, qiziqishlari va kelajakdagi faoliyatidagi qiymat yo’nalishlarini anglash va baholashni amalga oshiradigan ong darajasi egallaydi. Ijtimoiy moslashuvga shaxsning xarakter xususiyatlari ta’sir qiladi, ular individual xususiyatlarning barqaror va muhim shakllari to’plamini aks ettiradi, o’ziga, atrofidagi odamlarga, uning faoliyatiga bo’lgan munosabatining barcha xilma-xilligi, ular ajralmas bo’lib, moslashish natijasiga jiddiy iz qoldiradi va uning samaradorligini kamaytirishi yoki oshirishi mumkin.

Harbiy xizmatchilar va ularning oila a’zolarining muvaffaqiyatli moslashishi uchun muhim sub’ektiv omillar, shuningdek, shaxsiyatning yo’nalishi, xarakteri, temperamenti, o’zini o’zi anglashi, qobiliyatlari va ijtimoiy motivatsiyasi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Андреева Г.М. Социальная психология: учебник для высших учебных заведений, 5-е изд. - М.: Аспект Пресс, 2007. - 267 с.
2. Анциферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: переосмысление, преобразование ситуаций и психологическая защита// Психолог. журнал. Т. 15. - 2005. - №1. - С. 21-27.
3. Барабанщиков А.В. Военная педагогика и психология: учебное пособие. / В.П. Давыдов, Э.П. Утлик, М.Ф. Феденко; под ред. Н.И. Резник. - М: Воениздат, 1996. - 240 с.
4. Березин Ф.Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека. - Л., 1998. - 228 с.
5. Булгаков А.В. Социально-психологический тренинг: методика, содержание, организация. - М.: Знание, 2009. - 274с.
6. Сирожиддинова, Ф. Х. (2024). Хотин-қизлар меҳнат самарадорлигини такомиллаштиришнинг ижтимоий-психологик асослари. Scholar, 2(5), 188-192.